

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Vår referanse: 12/02172-4
Arkivkode: 006
Saksbehandler: Jørgen Rodal
Deres referanse:
Dato: 04.01.2013

Høringsuttalelse fra KS til Likestillingsutvalgets utredning «Politikk for likestilling» (NOU 2012:15)

Det vises til Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementets høringsbrev av 12. oktober 2012, med høringsfrist 17. januar 2013. Likestillingsutvalgets utredning har blitt behandlet av KS Hovedstyre, og følgende høringsuttalelse baserer seg på vedtakene fattet her. Hovedstyrets vedtak følger i vedlegg 1.

Bakgrunn

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet (BLD) mottok september 2012 den andre delutredningen fra Likestillingsutvalget ledet av professor Hege Skjeie. Mens utvalget i delutredning nr. 1, «*Struktur for likestilling*» (NOU 2011:18), så nærmere på de organisatoriske rammene og virkemiddelapparatet for det offentliges arbeid for likestilling mellom kvinner og menn på sentralt, regionalt og lokalt nivå, så har utvalget i delutredning nr. 2 gjennomgått likestillingsstatus på områder som demokrati, utdanning, arbeidsmarked, trakassering og vold, og rettslig trygghet. De to delutredningene fra Skjeie-utvalget skal benyttes av regjeringen til arbeidet med å legge frem en ny stortingsmelding om fremtidens likestillingspolitikk våren 2013.

Utvalget fremmer i delutredning nr. 2 forslag om bl.a. endringer i valgloven (likestilte valglistene), programsatsing for frie utdanningsvalg, trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet, selvstendig rett for fedre til foreldrepenger, omsorgspenger i 10 dager ved omsorg av nære pårørende, landsdekkende satsning for arbeid mot seksuell trakassering i skolen, lovfesting av tilbud om overgrepsmottak, og fri retts hjelp i diskrimineringsaker for domstolene. Flere av forslagene bygger videre på delutredningen nr. 1, bl.a. forslaget om å etablere et nytt likestillingsdirektorat under BLD, med fagansvar for gjennomføring av likestillingspolitikk, og et 10-årig utviklingsprogram hvor det settes av 200 mill. kr årlig til utviklingsmidler for å fremme likestillingsarbeid lokalt og regionalt.

I KS sitt hørings svar til den første delutredning ble viktigheten av et inkluderende, integrerende og mangfoldig samfunns- og arbeidsliv, hvor det sikres like muligheter og rettigheter for den enkelte fremhevet. KS var samtidig tydelige på at flere av utvalgets forslag ikke ville være kloke å innføre for å oppnå et mer likestilt samfunns- og arbeidsliv. KS støttet bl.a. ikke forslaget om opprettelse av et nytt likestillingsdirektorat. Begrunnelsen som ble gitt var bl.a. at de organisatoriske rammene for det offentliges likestillingsarbeid allerede i dag er tilstrekkelig godt ivaretatt, og at det ikke er behov for et nytt statlig direktorat for å føre tilsyn med og kontrollere kommuner og fylkeskommuner på dette området.

Et tiltak som KS var positive til var utvalgets forslag om å opprette et statlig finansiert 10-årig utviklingsprogram for lokalt og regionalt likestillingsarbeid. Det ble påpekt at programmet kan gi økonomisk handlingsrom til kommuner og fylkeskommuner som ønsker å styrke sitt likestillingsarbeid både når det gjelder kjønn, nedsatt funksjonsevne, etnisitet og religion. KS er opptatt av at midlene til et eventuelt utviklingsprogram bør gis som del av de frie inntektene til kommuner og fylkeskommuner. Om det ikke lar seg gjøre må de gis i tillegg til kommunerammen i statsbudsjettet og fordeles etter generelle kriterier fra departement, og uten byråkrati og statlig detaljstyring. KS' Landsting har uttalt følgende når det gjelder denne type tiltak; «*Landstinget ventar at staten ser verkemidla for lokal og regional utvikling i samanheng over sektorgrensene, og avviklar praksisen der dei einskilde departementa etablerer eigne mindre ordningar der kvar kommune må søkja om tilskot*».

KS mener utvalgets forslag til tiltak i begge delutredningene i stor grad gjenspeiler utvalgets sammensetning, med manglende representanter fra arbeidsgiversiden og kommunesektoren. Dette er beklagelig fordi mange av forslagene kan få stor betydning for kommuner og fylkeskommuner både som arbeidsgivere, myndighetsutøvere og tjenesteytere dersom de blir realisert. KS stiller også spørsmål ved om utvalget har fulgt utredningsinstruksen i tilstrekkelig grad. Av den følger en plikt til å utrede alternative virkemidler. Forslag skal bygge på en helhetlig samfunnsøkonomisk analyse, og valg av virkemiddel skal både vurderes i forhold mulige effekter og kostnader. Det er svært viktig at det foreligger grundige utredninger når kommuner eller fylkeskommuner skal pålegges nye oppgaver eller plikter. KS mener bl.a. at forslaget om å opprette et direktorat for likestilling, forslaget om å detaljregulere arbeidsgivers- og offentlige myndigheters aktivitetsplikt, og forslaget om å innføre en lovfestet rett til omsorgspenger i 10 dager i året ved omsorg for nære pårørende, er mangelfullt utredet. Her burde likestillingsutvalget ha avveid konsekvensene av å sette i verk tiltakene mot konsekvensene av å avstå fra tiltakene.

I det følgende kommenteres de forslagene fra utvalget med størst relevans for kommunesektoren.

Endring av valgloven

Utvalget foreslår endring av valgloven som gjør det mulig for den lokale, regionale og den nasjonale folkevalgte forsamlingen å stille krav om tilnærmet balansert representasjon av begge kjønn på partienes valglistene. To ulike modeller diskuteres; «*modell allmenn lov*» og «*modell lokal beslutning*». «*Modell allmenn lov*» innebærer at det settes krav i valgloven om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 % ved sammensetning av valgliste. «*Modell lokal beslutning*» innebærer at det tas inn en bestemmelse i valgloven om at kommunestyre og fylkesting høsten før valg, det vil si hvert fjerde år, diskuterer likestillingsstatus. På grunnlag av drøfting avgjør det folkevalgte organ om det skal stilles krav om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 % på valgliste ved det kommende valget. Utvalget anbefaler at «*modell lokal beslutning*» tas inn i valgloven, men understreker at denne ikke nødvendigvis sikrer en større bredde i folkevalgte forsamlinger. Derfor anbefaler utvalget at myndighetene følger erfaringene gjennom flere valg, og at ev. «*modell allmenn lov*» i stedet tas inn i bestemmelser i valgloven.

I redegjørelsen «*Kommunal organisering 2012*» som NIBR har gjennomført for Kommunal- og regionaldepartementet fremkommer at kvinneandelen i kommunestyrene i inneværende valgperiode er oppunder 40 %, og drøye 40 % i formannskapene. Kvinneandelen i utvalg i kommunene er på 45 %. Det imidlertid til dels stor variasjon mellom kommunene. KS deler bekymringen om at kjønns sammensetningen i mange norske kommuner er skjev, og mener god og hensiktsmessig kjønnsbalanse i kommunestyrene er et viktig element i demokratiet. KS har imidlertid som utgangspunkt at forslag som styrer den frie utøvelsen av demokratiet er uheldig, og mener utvalgets forslag går i den retning. Vi mener det er viktig at partiene selv har frihet til selv å velge arbeidsmåte, organisasjonsform og prioriteringer. Det er velkjent at det er ulike syn på spørsmål om kvotering, både i politikk og i andre sammenhenger, og både når det gjelder kjønn og andre grupper. KS vurdering er også at den forslåtte lovendringen kan innebære en avgrensning av den frie nominasjonsretten.

Når det gjelder den forslåtte *modell lokal beslutning* mener KS det er en uheldig utvikling dersom en valglov skal kunne pålegge kommunestyret å avholde en bestemt type debatter. Selv om mange vil mene at spørsmål om representasjon og likestilling i folkevalgte organer er prinsipielt viktig, bør det være opp til kommunestyret selv å sette dagsorden for sine møter. Det vises også til kommunelovens bestemmelse om at likestilling mellom kjønnene skal rapporteres i årsmeldingen til kommunen. Dermed vil kommunestyret få informasjon, og med det mulighet til å drøfte likestillingsarbeidet i kommunen. Og på samme måte som KS er uenig i at valgloven skal begrense den frie nominasjonsretten, skal heller ikke et folkevalgt organ kunne gjøre det. KS går derfor mot en slik modell som en ny bestemmelse i valgloven.

KS viser til prosjektet «Utstillingsvindu for kvinner i lokalpolitikken», initiert og finansiert fra KRD. Prosjektet hadde som mål å skape kjønnsbalanse i norske kommunestyre, spesielt i ledende verv. I 12 forsøkskommuner ble det gjennomført en rekke tiltak, bl.a. knyttet til informasjon, formidling, tilrettelegging, møtetidspunkt, barnepass, godtgjøring, frikjøp, nettverk, skolering og mentorordninger. Resultatene fra prosjektet er positive, og KS mener denne type satsing, og de tiltak som er prøvd ut i forsøkskommunene kan være hensiktsmessige for å styrke kjønnsbalansen i kommunestyrene.

Program for større bredde i folkestyret

Utvalget anbefaler en landsdekkende programsatsing for større bredde på alle nivåer av folkevalgt arbeid, lokalt, regionalt og nasjonalt. Det foreslås at programmet skal ha mål om å øke kvinneandelen, andelen med etnisk minoritetsbakgrunn, og andelen representanter som er under 30 år og over 60 år. Utvalget understreker at *programmet må inneholde statlige økonomiske midler*. Det vises til forslaget fra NOU 2011:18 som er omtalt ovenfor, hvor det settes av 200 millioner årlig over en tiårsperiode. Utvalget anbefaler i NOU 2012:15 at 30 millioner av disse settes av årlig til et program for bredde i folkestyret. Utvalgets anbefaling er at kommunene kan søke midler til lokalt initierte prosjekter, og at det bør stilles krav til supplerende egenfinansiering. Det foreslåtte direktoratet for likestilling skal drifte programmet, og sørge for følgeforskning, dialog og utviklingsarbeid på tiltakssiden.

KS mener det er viktig at kommuner er opptatt av god bredde i folkevalgte organer, og det gjøres i dag mye godt og viktig arbeid omkring dette i mange kommuner. KS' Hovedstyre har 8. mars 2012, og i høringsuttalelse til BLD 9. mars 2012 uttalt seg positivt til forslaget om å etablere et utviklingsprogram som støtter opp om likestillingsarbeidet, og er positiv til at det gis midler som kan brukes til likestillingsarbeid i folkevalgte organer. Det understrekes imidlertid at dette må være frie midler for kommunene, styrt av kommunene selv, ikke av et direktorat.

Pedagogikk for likestilling

Utvalget anbefaler at det etableres en landsdekkende pedagogisk satsning for likestilling. Utvalget anbefaler at satsningen driftes av det foreslåtte direktoratet for likestilling, jf. NOU 2011: 18 Struktur for likestilling. Utvalget foreslår at sentrale elementer i satsningen skal være kompetansehevingstiltak rettet mot ansatte i barnehage og grunnsopplæring, styrking av likestillingsperspektivet i rådgivningen i skolen generelt og i faget utdanningsvalg spesielt, og mentorordninger i videregående opplæring innenfor sterkt kjønnssegregerte fag. En slik satsning skal inneholde statlige økonomiske midler der lokalt initierte prosjekter kan søke støtte. Utvalget anbefaler at 30 mill. kroner av det foreslåtte utviklingsprogrammet for lokalt likestillingsarbeid nyttes hvert år til lokale tiltak som del av satsningen på pedagogikk for likestilling.

Barnehagepersonell, lærere og rådgivere i skolen har betydning for den enkeltes utdannings- og yrkesvalg, og det er viktig at de ansatte ikke har forutinntatte holdninger om hva som er passende kvinneyrker og passende mannsyrker. Samtidig viser en undersøkelse som KS gjennomførte blant 640 10. klassinger i 2012 at foreldrene er de desidert viktigste rådgivere når det gjelder valg av utdanning og framtidig yrke. De barnehage- og skoleansattes betydning for den enkeltes utdannings- og yrkesvalg skal derfor ikke overvurderes.

KS er usikker på effekten av spissede kompetansehevingstiltak mot ethvert formål innenfor opplæringsloven. Når tiltakene blir mange nok blir det ingen spissing. Det vil likevel være fornuftig om kommuner og fylkeskommuner med behov og ønske om å jobbe for å styrke likestillingsperspektivet i barnehager og skoler gis et økonomisk handlingsrom til det.

KS mener at lærernes kompetanse først og fremst må sikres gjennom lærerutdanningen og at KD må styre lærerutdanningsinstitusjonene slik at de gir en lærerutdanning som setter lærere i stand til å undervise i tråd med grunnopplærings samfunnsmandat slik dette fremkommer i lov og læreplaner. Et manglende likestillings- perspektiv i undervisningen som gis på høyskole og universitet gir dårlig grunnlag for å arbeide med likestilling i det pedagogiske tilbud som gis i skole og barnehage.

KS tror det vil være hensiktsmessig om det legges større innsats inn mot å utvikle gode læremidler som f.eks. kortfilmer om likestilling og kjønnsroller som tas i bruk i samfunnsfag og faget utdanningsvalg. Det bør også utarbeides hefter og støttemateriell til hjelp for lærerne når dette temaet skal tas opp.

Kjønnspoeng i høyere utdanning

Utvalget anbefaler at Kunnskapsdepartementet etablerer en mer systematisk og målrettet bruk av ordningen med kjønnspoeng i høyere utdanning, innenfor fagfelt hvor det er særlig sterk kjønnssegregering. I dag benyttes kjønnspoeng ved opptak til høyere utdanning praktiseres med hjemmel i Universitets- og høyskoleloven, jf. forskrift om opptak til høyere utdanning § 7-9 *Tilleggs-poeng for underrepresentert kjønn*. Det følger av bestemmelsen at Kunnskapsdepartementet kan bestemme at det for enkelte utdanninger gis ett eller to tilleggspoeng for søkere av det kjønn som er klart underrepresentert. De enkelte lærestedene kan også selv søke om tilleggspoeng til det underrepresenterte kjønn der det er grunnlag for det.

Det gis i dag to tilleggspoeng for kvinnelige søkere ved opptak til alle utdanningsinstitusjoner som tilbyr ingeniørutdanninger (bachelor) med unntak av linje for kjemi, landbruksutdanninger, maritime høyskoleutdanninger, og 2-årige ingeniørutdanninger. Mannlige søkere får to tilleggspoeng ved opptak til veterinærutdanning og dyrepleierutdanning ved Norges veterinærhøgskole. Erfaringene fra lærestedene som har benyttet seg av kjønnspoeng varierer fra sivilingeniørstudiet hvor ordningen har hatt stor effekt for å øke kvinneandelen, til veterinær og dyrepleierutdanningen hvor ordningen har hatt liten effekt for å øke mannsandelen.

KS støtter utvalget i at bruk av kjønnspoeng under visse forutsetninger kan være et godt egnet virkemiddel for å oppnå jevnere kjønnsbalanse i høyere utdanning. For å bruke kjønnspoeng må hvert fag må særskilt vurderes og: det må være en særlig skjev kjønnsfordeling, karakterkravene for å komme inn må være høye, det bør være mange søkere, og mange søkere må ligge rett under kravet for å komme inn. Bruk av kjønnspoeng må også sees i sammenheng med andre rekrutteringstiltak for å øke andelen av det underrepresenterte kjønn ved enkelte utdanninger. F.eks. vil ikke den lave andelen menn på sykepleierutdanningen kunne løses ved å innføre kjønnspoeng. Her skyldes ikke den lave andelen menn søkernes karakterer, men interessen for studiet. Vi trenger flere menn som aktivt interesserer seg for sykepleierstudiet.

Trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet

Utvalget foreslår at offentlige myndigheter tar initiativ til å etablere en trepartsavtale for likestilling i arbeidslivet, etter mønster av IA- avtalen. Utvalget ønsker at avtalen skal være en selvstendig avtale på nasjonalt og lokalt nivå. Avtalen skal bygges opp rundt aktivitetspliktene i likestillings- og diskrimineringslovgivningen, og bidra til å konkretisere og gjennomføre disse på virksomhetsnivå. Virksomheter som inngår likestillingsavtale vil, i utvalgets anbefaling, få faglig veiledning og oppfølging fra myndighetenes side og økonomiske fordeler i form av en egen tilskuddsordning til likestillingsarbeid på virksomhetsnivå. Utvalget anbefaler også at redegjørelsesplikten etter likestillings- og diskrimineringslovgivningen bortfaller for virksomheter som inngår en forpliktende likestillingsavtale.

KS støtter ikke forslaget om å opprette et trepartssamarbeid for likestilling i arbeidslivet etter mønster fra IA-avtalen. KS mener arbeid for å styrke likestillingen må ta utgangspunkt i lokale utfordringer og forankres, driftes og gjennomføres på lokalt nivå, dvs. på den enkelte arbeidsplass. Et trepartssamarbeid på nasjonalt nivå som skal definere målsettinger for arbeidet, vil ikke nødvendigvis være treffende for de utfordringene som en står overfor lokalt. Vi mener det må være den enkelte virksomhets likestillingsutfordringer, og ikke nasjonale målsettinger og prioriteringer, som legger premissene for likestillingsarbeidet.

Utvalget argumenterer for trepartsavtale fordi de mener samarbeidet mellom partene og myndighetene når det gjelder likestillings spørsmål er begrenset. KS er uenig i dette. Vi har allerede i dag tilstrekkelig med arenaer på nasjonalt nivå hvor partene kan sette likestilling på dagsorden. Vi har bl.a. arbeidsliv- og pensjonspolitisk råd, arbeidsgruppen i tilknytning til handlingsplanen for å fremme likestilling og hindre etnisk diskriminering, og den såkalte møteplassen for likestilling i arbeidslivet. I tillegg diskuteres spørsmål med likestillingspolitisk relevans mellom partene i forbindelse med KRD-programmet «Saman om ein betre kommune» (sykefravær, heltid/deltid), og i forbindelse med AD satsingen mot ufrivillig deltid.

Partssamarbeid om likestilling på lokalt nivå er allerede i dag forankret i Hovedavtalen mellom KS og arbeidstakerorganisasjonene, og arbeidsgiver har plikt til å informere, drøfte og ta de tillitsvalgte med på råd, noe som naturlig vil gjøre seg gjeldende når store likestillingsprosjekter skal iverksettes. Når det gjelder kommuners og fylkeskommuners samarbeid med LDO, fylkesmenn og regionale likestillingscentre, så er KS inntrykk at de som ønsker støtte, råd og veiledning til likestillingsarbeid får dette fra disse aktørene i dag.

KS mener inngåelse av en trepartsavtale ikke nødvendigvis vil føre til en realitetsendring av hvordan det jobbes med likestilling lokalt. Poenget må være at det stilles økonomiske midler og kompetanse til rådighet for virksomhetene slik at det iverksettes kunnskapsbaserte tiltak som virkelig gir effekt og får gjort noe med de store likestillingsutfordringene.

Foreldrepenger - selvstendig uttak for fedre

Utvalgets anbefaler at fedre gis selvstendig rett til uttak av foreldrepenger og omfang av foreldrepenger basert på egen stillingsandel.

Det kan være grunn til å tro at den skjeve delingen av permisjonstiden bl.a. kan skyldes dagens foreldrepengeordning – en skjevdeling som i et likestillingsperspektiv, men også i et arbeidskrafts- og kompetanseperspektiv for kommunesektoren, er uheldig. Etter dagens foreldrepengeordning likestilles ikke far og mor som omsorgspersoner, utmålingen av fars foreldrepenger utover fedrekvoten avhenger av mors stillingsstørrelse. Far bør gis selvstendige rettigheter til foreldrepenger (selvstendig opptjeningsrett og beregning ut fra egen inntekt og stillingsstørrelse). Begrensningen på 6 G bør også forhøyes.

Omsorgspenger ved nære pårørendes sykdom

Utvalget foreslår at arbeidstaker skal få rett til omsorgspenger i 10 dager i året ved omsorg for nære pårørende; foreldre, ektefelle, samboer, registrert partner – tilsvarende den eksisterende ordningen med omsorgspenger ved barns sykdom som er regulert i folketrygdloven §§ 9-5 til 9-9. Omsorgspengene skal betales av arbeidsgiver.

Arbeidsmiljøloven fikk i 2010 en ny bestemmelse om arbeidstakers rett til ulønnet permisjon i inntil 10 dager i året for å kunne gi nødvendig omsorg til foreldre, ektefelle, samboer eller registrert partner. Arbeidstaker som pleier nære pårørende i hjemmet i livets slutfase fikk også rett til permisjon i 60 dager for pleie av den enkelte pårørende, jf. arbeidsmiljøloven § 12-10.

KS mener permisjonsretten i arbeidsmiljøloven ivaretar behovet for å dra omsorg for og pleie nære pårørende i tilstrekkelig grad. Når viktige velferdsgrunner foreligger kan dessuten arbeidstakere i kommunesektoren søke arbeidsgiver om å tilstås velferdspermisjon med lønn inntil 12 dager per kalenderår, jf. Hovedtariffavtalen § 14. Utvalgets forslag om en lovfestet rett til omsorgspenger i 10 dager i året kan føre til at omfanget av uttak av permisjon blir langt større enn i dag, og med tilsvarende større ulemper for arbeidsgivere. Omsorg for nære pårørende faller i hovedsak fortsatt på kvinner, og kostnadene for slike omsorgspenger kan bli betydelige for kommunale arbeidsgiver som har 77 prosent kvinner som sine ansatte. KS mener det er svakt at utvalget ikke har foretatt en grundig kostnadsberegning for kommunesektoren som arbeidsgivere når et slikt forslag fremmes.

Landsdekkende satsing mot seksuell trakassering i skolen

Utvalget anbefaler at det igangsettes en egen landsdekkende satsing for arbeid mot seksuell trakassering i skolen. Utvalget ønsker at satsningen både skal rettes både elever på ungdomsskole og videregående skole og personell som arbeider med barn og ungdom i skolen. Utvalget anbefaler at det årlig settes av statlige midler over det foreslåtte utviklingsprogrammet for lokalt likestillingsarbeid, til lokalt initierte prosjekter for å forebygge seksuell trakassering og andre seksuelle krenkelser, både i skolen og på fritidsarenaer, (jf. forslag i NOU 2011: 18). Satsingen skal forankres i direktoratet for likestilling. Utvalget anbefaler også at det forebyggende arbeidet mot seksuell trakassering i skolen eksplisitt forankres i opplæringsloven.

Det å sikre et godt oppvekstmiljø for alle barn og unge inkluderer arbeid for å forebygge og bekjempe mobbing, herunder også seksuell trakassering. Arbeidet mot mobbing ivaretar også kjønnsrelatert mobbing/seksuell trakassering, og dette jobbes det godt med i kommunesektoren. Dersom den enkelte kommune/fylkeskommune har ønske om å jobbe ytterligere for å styrke arbeidet mot seksuell trakassering i skolen er det positivt om de gis et økonomisk handlingsrom til det. Det understrekes imidlertid at dette må være frie midler for kommunene, styrt av kommunene selv, ikke av et direktorat. KS mener det er uheldig at et evt. direktorat for likestilling skal følge opp arbeidet mht til trakassering. Dette bør Udir gjøre, slik at en unngår en større kompleksitet enn nødvendig på dette området. Staten må i større grad tenke helhet og sammenheng.

KS vurdering er at forslaget om å eksplisitt forankre det forebyggende arbeidet mot seksuell trakassering gjennom opplæringsloven allerede er dekket i opplæringsloven jf. § 9a-3. I tillegg ivaretas dette i gjennom læreplanens generelle del. KS mener at forslaget til lovendring føyer seg inn i rekken av detaljstyring og troen på kvalitetsforbedring gjennom dette. Denne formen for detaljstyring kan ofte få utilsiktede konsekvenser på andre områder og lett føre til en forskyvning av fokus ved at regulerte detaljer får mer oppmerksomhet enn ikke-regulerte detaljer og helheten.

Lovfesting av tilbud om overgrepsmottak

Utvalget foreslår lovfesting av tilbud om overgrepsmottak. I følge utredningen har alle fylkene overgrepsmottak, og totalt sett har landet 23 mottak. Utvalgets argumentasjon for en lovfesting av overgrepsmottak går ikke først og fremst på mangelfull utbredelse, men at en lovfesting vil gi jevnere og høyere kvalitet. KS vurdering er at dette først og fremst handler om helsetjenestenes ressurstilgang, ikke mangel på lovfesting. Overgrepsmottakene inneholder tilbud om både kommunale helsetjenester og spesialiserte statlige tjenester. Enkelte steder i landet har det oppstått uenighet om hvem som skal finansiere hva i mottaket. Dette er en problemstilling som KS mener Helse- og omsorgsdepartementet bør avklare i dialog med KS og RHF-ene.

Utvalget anbefaler at det etableres trygge botilbud for ofre for menneskehandel, flere steder i landet. I dag er det blant annet tilbud gjennom prosjektet ROSA (Reetablering, Oppholdssteder, Sikkerhet og Assistanse), som koordinerer et landsdekkende tilbud om trygge oppholdssteder. Tilbudet finansieres av Justisdepartementet. Slik KS ser det må en utvidelse av tilbudet fortsatt være en statlig oppgave.

Fri rettshjelp i diskrimineringssaker for domstolene

Dette punktet tar opp tre forhold. Det ene forholdet er at likestillingsnemnda skal få myndighet til å fastsette oppreisning for ikke-økonomisk tap. Det andre forholdet er å gi fri rettshjelp uten behovsprøving. Det tredje forholdet er at ombudet skal kunne tre inn som partshjelper i saken for domstolen.

Når det gjelder spørsmålet om likestillingsnemnda skal ha myndighet til å fastsette oppreisning for ikke-økonomisk tap vil KS som utgangspunkt mene at dagens ordning med at dette kun kan ilegges av domstolene opprettholdes. Særlig sett til at slikt tap bygger på objektivt grunnlag må påstått skadevolders behov for rettsikkerhet sikres. Den umiddelbare bevisførsel der parter og vitner kan avhøres gir erfaringsmessig ofte en annen oppfatning av en sak enn det som kan leses ut fra sakens dokumenter. Umiddelbar bevisførsel vil ikke være hovedregelen for saksbehandling i nemnda.

Det bør være et moment her at heller ikke Sivilombudsmannen ikke har myndighet til annet enn å uttale seg. Videre at Kofa er fratatt sin gebyrkompetanse; denne ligger nå hos domstolene. Så kan det også minnes om at det eksisterer et lavterskeltilbud som heter forliksrådet. Etter tvisteloven § 6-2 kan forliksrådet behandle de fleste saker som kan bringes inn for tingretten. I den grad et krav om økonomisk erstatning i et diskrimineringstilfelle skulle rammes av tvisteloven § 6-2, bør endring av tvisteloven vurderes. Forliksrådet skal prinsipielt forsøke å få forlikt saken fremfor å si dom. Dersom forliksrådet likevel tar saken opp til doms og kommunen taper, må kommunen bringe saken inn for tingretten for å unngå rettskraftvirkninger.

Det er videre en risiko for at dersom nemnda får myndighet til å pålegge oppreisningserstatning vil det utvikle seg en forvaltningspraksis/rettslig standard som ikke vil bli prøvd for domstolene. Kommuner og fylkeskommuner vil vanligvis vegre seg mot å bringe et vedtak om økonomisk oppreisning inn for domstolene. Dette fordi det for kommunen vil være et lite beløp og mange kommuner vil vegre seg mot å belaste enkeltpersoner med domstolsprøving av slike saker.

Når det gjelder spørsmålet om å innføre fri rettshjelp uten behovsprøving mener KS at dette vil virke unødig prosessdrivende. Det er ikke gitt at alle saker bør fremmes for domstolene. Sett til avtaleverket og den høye andelen organiserte innenfor offentlig sektor vil det være enda mindre grunn til å innføre fri rettshjelp. Arbeidslivet innen offentlig sektor er i høy grad profesjonalisert gjennom kompetente advokatavdelinger i de forskjellige arbeidslivsorganisasjonene. Disse vil i de fleste tilfeller foreta fornuftige vurderinger av hvilke saker som bør prøves for domstolene og ikke. Arbeidslivsorganisasjonene vil ha kompetanse og økonomi til å føre disse sakene.

Innføring av fri rettshjelp vil føre til økt pågang på domstolene. KS vil stille spørsmål om det er riktig å legge til rette for en økning av slike saker i domstolene når domstolene i dag sliter med å ta unna den eksisterende saksmengden. I ordinære sivile saker går det for tiden over ett år fra en sak er avgjort i tingretten til den behandles i Borgarting lagmannsrett.

Et alternativ til fri rettshjelp er at nemnda selv kan reise sak med krav om at saksøke tilliten å oppfylle vedtaket. Nemnda vil da selv måtte ta ansvar for at de sakene som fremmes er prosedable. Dette vil også virke disiplinerende på nemnda, fordi ved vedtak som innebærer vesentlig prosessrisiko må nemnda vurdere hvilken innvirkning det har på autoriteten til nemnda dersom slike saker i en viss utstrekning tappes. Etter tvisteloven paragraf 1-4 (2) kan ombud reise sak for domstolene for å ivareta sine særskilte interesser.

Når det gjelder spørsmålet om ombudet skal kunne tre inn som partshjelper vil KS for det første stille spørsmål om det ikke allerede er hjemmel for dette i tvisteloven paragraf 15-7 (1) bokstav b. Dersom denne bestemmelsen ikke hjemlet rett for ombudet til å kunne tre inn som partshjelper, vil KS mene at spørsmålet om ombudet adgang til å opptre som partshjelpere utredes for alle ombud og ikke gjøres for

ett enkelt ombud alene. Et spørsmål som er nærliggende å vurdere i en slik sammenheng er om det bare er statlige interesser som skal gis slik adgang, men om ikke interesser knyttet til lokaldemokrati og lokalt selvstyre skal gis tilsvarende tilgang til domstolene.

Med vennlig hilsen

Sigrun Vågang
Adm. dir.

Per Kristian Sundnes
Dir. arbeidsliv

Vedlegg 1: Vedtak fattet av KS Hovedstyre 7. desember 2012.
Kopi: Kommunal- og regionaldepartementet

Vedtak fattet av KS Hovedstyre 7. desember 2012

1. KS støtter ikke forslaget om å endre valgloven slik at det blir mulig for den lokale og regionale folkevalgte forsamling å stille krav at hvert kjønn skal være representert med minst 40 % på valglister ved det kommende valget. KS støtter heller ikke utvalgets forslag om å stille krav i valgloven om at hvert kjønn skal være representert med minst 40 % ved sammensetning av valglister til kommunevalg og fylkestingsvalg. KS mener det er en inngripen i demokratiet å pålegge partiene denne type krav.
2. KS mener det er positivt at staten støtter opp om og gir økonomisk handlingsrom til kommuner og fylkeskommuner som ønsker å sikre god bredde i folkevalgte organer. KS mener imidlertid at slike midler bør tildeles som frie midler til kommunene. Om dette ikke lar seg gjøre forutsetter KS at midlene kommer i tillegg til det økonomiske opplegget for kommunesektoren. Midlene må styres av kommunesektoren selv og tildeles etter generelle kriterier uten byråkrati og statlig detaljstyring.
3. KS mener at lærernes kompetanse om likestilling først og fremst må sikres gjennom lærerutdanningen. KS mener samtidig det vil være fornuftig om kommuner og fylkeskommuner som ønsker å styrke likestillingsarbeidet i barnehager og skoler gis et økonomisk handlingsrom til det.
4. KS støtter utvalget i at bruk av kjønnspoeng under visse forutsetninger *kan* være et godt egnet virkemiddel for å oppnå jevnere kjønnsbalanse innen høyere utdanning. Hvert fag må særskilt vurderes og: det må være en særlig skjev kjønnsfordeling, karakterkravene for å komme inn må være høye, det bør være mange søkere, og mange søkere må ligge rett under kravet for å komme inn.
5. KS støtter ikke forslaget om å opprette et trepartssamarbeid for likestilling i arbeidslivet etter mønster fra IA-avtalen. Det må være den enkelte virksomhets likestillingsutfordringer, og ikke nasjonale målsettinger og prioriteringer, som legger premissene for likestillingsarbeidet.
6. KS mener at far bør gis selvstendige rettigheter til foreldrepenger (selvstendig opptjeningsrett og beregning ut fra egen inntekt og stillingsstørrelse).
7. KS støtter ikke utvalgets forslag om å innføre en lovfestet rett til omsorgspenger i 10 dager i året ved omsorg for nære pårørende. KS mener permisjonsretten i arbeidsmiljøloven ivaretar behovet for å dra omsorg for og pleie nære pårørende i tilstrekkelig grad. Utvalgets forslag kan føre til at omfanget av uttak av permisjon i kommunesektoren blir stort, og med tilsvarende større ulemper og kostnader for kommunen som arbeidsgiver. Det er svakt at utvalget ikke har kostnadsberegnet et forslag som potensielt sett vil ha store økonomiske konsekvenser for kommunesektoren.
8. KS mener det ikke er nødvendig å endre opplæringsloven slik at det eksplisitt fremgår at skolen har en plikt til å drive forebyggende arbeid mot seksuell trakassering. KS' vurdering er at denne plikten allerede i dag er dekket av opplæringsloven § 9a-3.
9. Det finnes i dag overgrepsmottak i alle fylker, i alt 23 mottak, og KS støtter ikke utvalgets forslag om å lovfeste tilbud om overgrepsmottak.
10. KS støtter ikke utvalgets forslag om fri rettshjelp uten behovsprøving i diskrimineringsaker for domstolene. Det er ikke gitt at alle saker bør fremmes for domstolene, og KS mener en fri rettshjelpsordning vil kunne virke unødig prosessdrivende.

